

Tämä kaikki on vain vähän LIUKKAA

Miten löytää yhteys toisiin ja edes jonkinlainen tunne merkityksellisyydestä maailmassa, jota hallitaan hämmentämällä, kysyy Aleksanteri-instituutin alumni, elokuvantekijä ja kirjailija Reetta Aalto esseessään, jossa hän tarkastelee Hannah Arendtin klassikkoteosta *Totalitarismin synty* nykyajan linssin läpi.

Teksti – Reetta Aalto

Kuvitus – Lotta Aro

– **E**n ole onnellinen, mieheni sanoo yllättäen eräänä huhtikuuisena aamuna, kun olen takki päällä astumassa ulos ovesta.

– Mitä nyt?

– Ei mitään, hän vastaa ja huitaisee ilmaan kädellään.

– Tämä kaikki on vain vähän liikaa.

”Kaikella” hän tarkoittaa Yhdysvaltojen tapahtumia. **Donald Trumpin** aloitettua toisen presidenttikautensa tammikuun lopulla mieheni on seurannut toisen kotimaansa uutisia herkeämättä. Jos televisio ei ole päällä, hänen korvanapeissaan pauhaa jokin ajankohtaisia aiheita ruotiva amerikkalainen podcast.

Lähden ehtiäkseni bussiin, mutta mieheni sanat jäävät pyörimään päähäni.

Opiskelin Pietarissa 90-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa. Opettelin venäjän kielen ja kulttuurin ja pian niistä tuli osa identiteettiäni. 24. helmikuuta 2022 kaikki muuttui. Maa, johon olin niin monin tavoin sitonut itseni, oli yhtäkkiä arvaamaton ja vaarallinen kuin psykoosiin vaipunut väkivaltainen kumppani. Oli aika ottaa ero. Vaati paljon työtä ja kalliita terapiatunteja kivuta siitä kuopasta, johon hyökkäyssota minut sysäsi. Mieheni oli tukenani, käski kävelyille ja juomaan vettä sekä muistutti, ettei jokaista sota-aiheista

Telegram-ketjua ehkä kannata seurata tai ainakaan klikata niiden kuvia auki.

Mieheni ei ole mistään kotoisin, minulla on tapana sanoa. Vanhempiansa kansainvälisten urien takia hän kasvoi eri paikoissa ympäri maailmaa, eikä tunne olevansa kotona oikein missään.

– Haluan olla kotisi, sanoin hänelle tuomarin edessä, kun meidät vihittiin.

Nyt en tiedä, mitä tehdä mieheni ahdistuksen kanssa. Minuakin hirvittää, kun kaikki perusturvallisuutta ylläpitävät rakenteet murenevat: demokratia, oikeusvaltio, ihmisoikeudet. Tältä se sitten kai tuntuu, kun imperiumi sortuu.

Tartun lukupiirissä aloittamaani **Hannah Arendtin** *Totalitarismin syntyyn*. Ehkä se tuo selkeyttä ajatuksiini tämän kaiken keskellä.

Saksanjuutalainen Arendt pakeni natsihallintoa Yhdysvaltoihin vuonna 1941 ja alkoi kirjoittaa Totalitarismin syntyä heti sodan jälkeen, kun tiedot kuolemanleireistä saavuttivat hänet. Hän halusi ymmärtää totalitarismia, sillä vain ymmärtämällä sitä oli hänen mukaansa mahdollista estää sen paluu. ”[Y]mmärtäminen tarkoittaa sitä, että kohtaa todellisuuden ennalta suunnittelematta, valppaasti, ja kestää sen, olipa se mikä tahansa”¹, hän kirjoittaa.

1 Arendt 2024, 10.

Arendtille kaikki autoritaarinen vallankäyttö ei ollut totalitarismia. ”[T]otalitarismi eroaa olennaisesti muista tuntemistamme poliittisen sorron muodoista kuten despotiasta, tyranniasta ja diktatuurista”², hän kirjoittaa. Siinä missä muunlaisissa hallintomuodoissa ”[k]oskemattomaksi jää koko yksityiselämän piiri, kyky kokea, keksiä ja ajatella”³, totalitarismissa kaikki elämänalueet – politiikka, kulttuuri, yksityiselämä ja ajattelu – alistetaan valtakoneiston ja ideologian kontrolliin. Arendtille totalitaristisia valtioita olivat vain natsi-Saksa ja **Stalinin** Neuvostoliitto.

Maailmansotien välissä Euroopassa oli myllerrysten seurauksena valtava määrä kodittomia ihmisiä, jotka jäivät kansallisvaltioiden tai yhteiskuntaluokkien ulkopuolelle. Hämmäntävinä aikoina ihmiset alkavat helpommin seurata vahvoja johtajia ja liittyvät ideologisiin liikkeisiin. Yksinkertainen maailmanselitys – oli se sitten totta tai ei – tuo turvaa. ”[I]hmismassoja riivaa halu paeta todellisuutta, koska kodittomina ne eivät enää siedä sen sattumanvaraisuutta, käsittämättömyyttä”⁴, Arendt kirjoittaa. Natseille tunteen johonkin kuulumisesta toi rotu, bolševikeille työväenluokka.

Kodittomuus ja mihinkään kuulumattomuuden tunne ovat tuttuja ilmiöitä myös nyt, kun rakennemuutoksen aiheuttama työttömyys sekä köyhyyden, sotien ja ilmastonmuutoksen aiheuttama pakolaisuus koskettavat yhä laajempia ihmisjoukkoja. Aiemmin turvaa tuoneet

asiat, kuten uskonto ja perhe, ovat menettäneet merkitystään. Työstä on tullut ihmisen omanarvontunnon mittari, sitä ei riitä kaikille. Apuun ovat jälleen rientäneet ideologiset liikkeet, jotka lupaavat yhtenäisyyttä ja menetetyin mahdin paluuta. Make America Great Again! Можем повторить!

Totaaliseen valtaan pyrkiessään eliitti alkaa sepittää valheita ja luoda mitä fantastisimpia uhkakuvia. Siinä missä natsi-Saksa käytti omiin tarkoituksiinsa tekaistua tarinaa juutalaisten maailmansalaliitosta, **Putin** lainaa Stalinilta. Kansa on valmis hyväksymään valheen faktana, sillä se tuntuu tutulta. On turvallisempaa seurata vahvaa johtajaa, olla osa suurta yhteistä äiti-Venäjää kuin alkaa käydä läpi menneisyyden veristä likapyykkiä.

Ukrainalaisten ”natsien ja narkomaanien” ohella Venäjän vihollisiksi on leivottu koko niin kutsuttu läntinen maailma, ”gender-ideologian” turmelema ”Gayropa” sekä imperialistinen ja itseään täynnä oleva Yhdysvallat. Kansallisten myyttien laarin pohjalta on kuopaistu myös uskomus Moskovasta kolmantena Roomana ja Venäjän tehtävästä oikeaoppisen kristinuskon säilyttäjänä. Isänmaallisessa musiikkivideossa⁵ keskiaikaiset venäläissoturit nousevat viljapellosta ja kirjaavat hevosillaan peitset tanassa kohti länttä puolustamaan kaikkea sitä puhdasta ja hyvää, mitä vain Venäjä voi olla.

2 Arendt 2024, 529.

3 Arendt 2024, 547.

4 Arendt 2024, 423–424.

5 Venäläisen laulajan Vika Tsyganovan kappaleeseen ”Wagner” tehty musiikkivideo, joka julkaistiin syksyllä 2022.

Yhdysvalloissa MAGA-fanaatikot haikailevat menneisyyteen, jossa kunnan kansalainen saattoi vielä rehdillä teollisuustyöllään elättää valkoisen, kristityn heteroydinperheensä, johon kuuluivat isä, äiti, poika ja Aito avioliitto banderolleista tuttu vasarahai⁶. Trumpin Yhdysvaltoja uhkaavat muukalaiset, jotka syövät kissoja ja koiria⁷ ja kuuluvat rikollisjärjestöihin, mistä todistavat heidän rystysiinsä tatuoidut (lue: photoshopatut⁸) kirjaimet ja numerot. Uhka ovat myös muut talousvallat, Eurooppa, rajanaapuri Kanada ja mahtava Kiina, joita kaikkia Trump pyrkii kurittamaan mittavin tuontitullein. Vihollisia lymyää myös oman kansan keskuudessa, yliopistokampuksilla ja kansalaisjärjestöissä. Niitä ovat myös kaikki, jotka ovat jotain muuta kuin cis-normatiivisen ajattelutavan mukaisia miehiä tai naisia. Trump on tehnyt transihmisistä aikamme juutalaisia.

Liityin Facebookiin vuonna 2007 samaan aikaan kuin mieheni, jonka olin tavannut vain hieman aiemmin. Alussa somettaminen oli verrattain viattomalta tuntuvaa puuhaa. Tökimme toisiamme ja kirjoitimme yksityisviestien kaltaisia tervehdyksiä ystäviemme seinille. Olimme sinisilmäisen avoimia ja – ainakin jos kuviin on uskomista – aina humalassa.

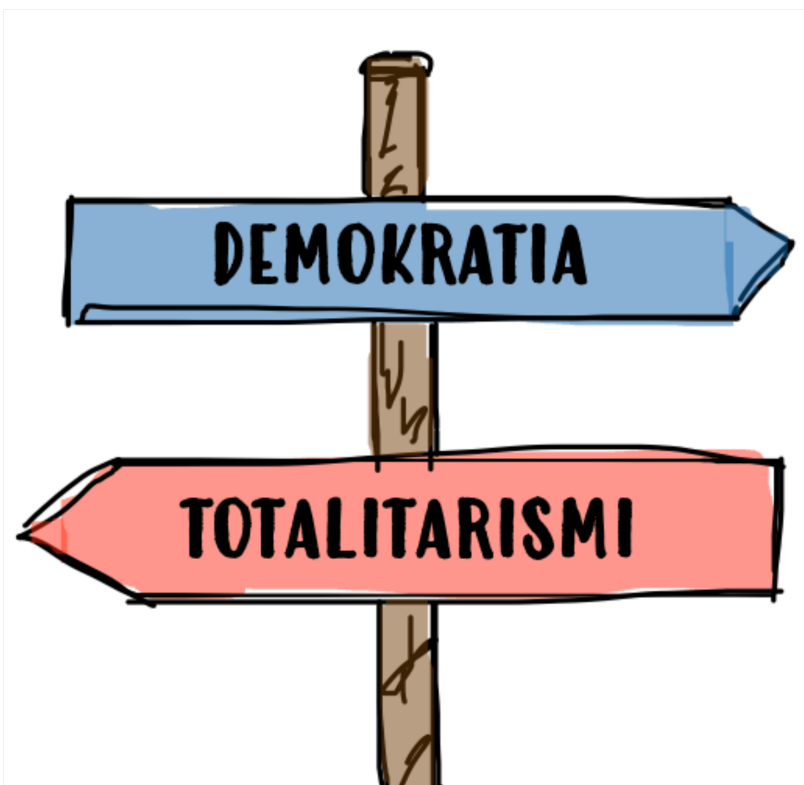
Aloin havainnoida somen nurjia puolia vasta 2010-luvulle tultaessa. Twitterin myötä keskustelukulttuuri alustoilla raaistui, maalittaminen ja muu kiusanteko yleistyivät ja vastaan alkoi tulla yhä useammin harhaanjohtavaa tietoa.

Venäjä kävi kiivaaseen infosotaan, jonka lopullista laajuutta ja vaikutuksia voimme

yhä vain arvailla. Eräällä viimeisimmiksi jääneistä Venäjän matkoistani ennen pandemiaa ystäväni näytti minulle Pietarin metrossa kuvatun videon, jossa nainen ruiskuttaa valkaisuainetta jalat levällään istuvien miesten haaroihin. Myöhemmin video paljastui Kreml-mieliseksi propagandaksi. Sen tarkoitus oli saada ystäväni kaltaiset venäläiset vakuuttuneeksi länsivaikutteiden – tässä tapauksessa feminismin – mielettömyydestä.

Putinin Venäjän ja muiden autoritaaristen valtioiden tavoitteena on jo pitkään ollut hämmennyksen ja hajaannuksen kylväminen länsimaisiin demokratioihin. Nyt tulokset ovat kaikkien nähtävillä: luottamus demokratiaan, oikeusvaltioon, tutkittuun tietoon ja tiedonvälitykseen on heikentynyt niin Yhdysvalloissa kuin meillä Euroopassakin.

Arendt ymmärsi valtaapitävien kiinnostuksen ihmisten välisiin suhteisiin: ”[P]oliisi näkee unta, että yksi silmäys toimiston seinän jättiläismäiselle kartalle riittää millä hetkellä hyvänsä osoittamaan, kenellä on suhde kehen ja miten

läheinen”⁹, hän kirjoittaa salaisen poliisin kuvitteellisesta utopiasta. Nyt toimiston seinästä on kuitenkin tullut totta.

Teknologiamiljardöörien näyttävä osallistuminen Trumpin virkaanastujaisiin herätti monissa huolta, eikä suotta. Nämä miehet omistavat eräät suosituimmista sosiaalisen median alustoista, joilla ihmiset jakavat kaikki yksityisimmätkin tietonsa. Väriin käsiin joutuessaan alustojen keräämä tieto voi osoittautua vaaralliseksi. Tämän takia harva ystäväistäni käyttää kiinalaisomisteista TikTokia. Kuka kuitenkin olisi vielä muutama vuosi sitten osannut arvata, että ”väärät kädet” voivat olla myös Yhdysvaltojen ylin johto.

Eräänä päivänä vähän ennen vappua mieheni lähettää minulle videon, jossa kaksi kissaa loikoilee ikkunalaudalla päät vastakkain niin, että ne muodostavat sydämen. Kuvaruudun alalaidassa lukee: Me and you in another universe. Kissojen jälkeen algoritmi arpoo minulle tekoälyllä tehdyn videon, jossa ”Trump” ja ”Putin” soittavat levyjä. Väliin on leikattu kuvia ohjusten

laukaisemisesta. Syntyy vaikutelma, että presidentit kontrolloivat ohjuksia miksauspöytänsä takaa. Tämä kaikki on todella jo vähän liikaa.

– Trump käskää sotilaat kaduille, mieheni meuhkaa illalla television ääressä katsoessaan uutisia Yhdysvalloissa järjestetyistä mielenosoituksista.

Tämä ei ole tieto, vaan arvaus, hänen mielensä maalaama mörkö, kuva siitä, miten hänen toinen kotimaansa ajautuu fasistiseen pakkovaltaan. Muistutan häntä siitä, että arendtlaisesti ajateltuna Yhdysvallat ei ainakaan toistaiseksi ole totalitaristinen valtio, sitä ei ole vielä edes Venäjä. Niin kauan kuin nyrkkiä voi **Dostojevskin Kellariloukon** ihmisen tavoin heristää edes taskunsa suojissa, ei totalitarismi ole voittanut.

– Pitäisikö tehdä jotain konkreettista ruutujen tuijottamisen sijaan? minä ehdotan, vaikka en itsekään oikein tiedä mitä.

Vappuna menemme marssille. Teini-ikäinen lapsemme on liittynyt

nuorisojärjestykseen, jolla on marssilla oma blokkinsa. Hakaniementorilla punalippujen alla mietin ukrainalaisystävääni, joka paettuaan hyökkäyssotaa Saksaan kokee vaikeutta osallistua Ukrainan tukitapahtumiin, sillä häntä ne muistuttavat Neuvostoliiton aikaisista marsseista, joilla piti toistella ulkoa opeteltuja iskulauseita. Minä taas – itsenikin yllättäen – kailotin täyttä kurkkua aseita Ukrainaan heti hyökkäyssodan alettua. Suru ja kauhu lamauttivat, kun viha taas antoi virtaa. Tuntui tärkeältä olla yhdessä ja pitää ääntä.

Marssi etenee kohti keskustaa. Pitkäsillan kupeessa olevan Pilailupuodin näyteikkunassa Trump-nukke näyttää lyyhistyvän harteillaan istuvan Putin-nuken painosta. Vielä joitakin vuosia sitten spekulointia Venäjän vaikutuksesta Yhdysvaltojen yläpuolelle johtoon pidettiin salaliittoteorioihin verrattavana hourehtimisena. Nyt se on yleinen pilkan aihe.

Kansalaistoria lähestyessämme lapsemme laulaa muiden nuorten mukana Kenen

joukoissa seisot. He heristävät nyrkkejään kohti Eduskuntataloa ja huutavat:
– Tunkekaa leikkaukset perseeseen!

Virnistän miehelleni ja hän hymyilee takaisin. Tuntuu hyvältä olla ulkona, ihmisten parissa. Apatia on tiessään.

Arendt ajatteli, että aktivismissa kaikki voimat tulee kohdistaa totalitaarista valtaa käyttämään pyrkiviä vastaan. Hän uskoi ihmisten yhteen tulemiseen yli puoluerajojen, solidaarisuuden hengessä, sillä: ”kaikki spontaanisti osoitettu ystävyys on totalitaarisen herruuden kannalta yhtä vaarallista kuin avoin vihamielisyys juuri siksi, että itse spontaanisuus on arvaamattomuudessaan kaikkein suurin este ihmisen täydelliselle alistamiselle.”¹⁰

Aurinko tulee esiin, kun **Yeboyah** astuu keskuskirjaston kylkeen pystytetylle lavalle. Hän omistaa kappaleen ”*for girls, gays and theys*”. Muunsukupuoliseksi identifioituva ystäväni kääntyy meitä kohti ja levittää käsiään innostunut ilme kasvoillaan. Tanssimme lavan edessä ja hymyilemme. Mietin: tässä me olemme. Emme ehkä onnellisia, mutta melkein.

Lähteet:

Arendt, Hannah 2024. Totalitarismin synty. Suomentanut Matti Kinnunen. Viides painos. Tallinna Raamatutrukikoda. Tallinna.

6 Vuonna 2015 sosiaalisessa mediassa kiersi meemi, jossa oli kuva Helsingin tuomiokirkon portaille levitetystä Aito avioliitto ry:n mainoslakanasta ja teksti: Oikeaoppiseen perheeseen kuuluu äiti, isä, poika ja vasarahai. Vitsi oli siinä, että mainoslakanassa olevan logon tyttölapseksi tarkoitettu saporopäinen hahmo todella muistutti vasarahaita.

7 Trump väitti vaalikampanjansa aikana vuonna 2024 haitilaisten maahanmuuttajien syövän lemmikkieläimiä.

8 Peukaloitua valokuvaa käytettiin todisteena El Salvadorin CECOT-vankilaan keväällä 2025 lähetetyn Kilmar Abrego Garcian kuulumisesta rikollisjärjestykseen MS-13.

9 Arendt 2024, 500.

10 Arendt 2024, 523-524.